

*Спеціалізованій вченій раді К 08.051.17
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара*

ВІДГУК

**офіційного опонента
на дисертаційну роботу Валуйського Івана Анатолійовича
на тему:**

**«Трансформація бюджетної політики України у кризовий період»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит**

Актуальність теми дисертації

Сучасний економічний розвиток вирізняється суттєвим посиленням циклічності, збільшенням частоти економічних криз та урізноманітненням прояву кризових явищ. Економіка України у цьому сенсі не просто підлягає загальносвітовим тенденціям, а й має свою специфіку кризового періоду. Особливістю кризового періоду вітчизняної економіки є його системний характер, визначений історичними аспектами, поточною кон'юктурою, змінами інституційних засад суспільства, нерозвиненістю ринкової інфраструктури, військово-політичною кризою тощо. Держава за таких умов є найбільш важливим агентом, який протидіє поглибленню кризи та подоланню системних ризиків та небезпек. За всієї широти інструментів, що можуть використовувати державні органи влади для подолання кризових явищ, найбільш дієвими є інструменти бюджетної політики, що дають змогу забезпечити певну сталість соціально-економічного розвитку у кризових умовах. Однак трансформація фінансового механізму та деструктивні впливи на економіку країни призвели до суттєвого зменшення дієвості інструментів бюджетної політики та непрогнозованості наслідків їх впливу. Відповідно нагальним стає перетворення бюджетної політики України, її адаптація до умов кризового періоду. Розвиток теоретико-методичного обґрунтування

трансформації бюджетної політики України стає важливим та актуальним завданням фінансової науки. Для його вирішення необхідним є удосконалити концептуальні засади бюджетної політики України, розвинути методичне підґрунтя її реалізації, визначити умови застосування окремих інструментів. Належний рівень обґрунтування бюджетної політики України у кризовий період сприятиме результативності її реалізації.

З огляду на зазначене, вважаю дисертаційне дослідження Валуйського Івана Анатолійовича виконане на тему: «Трансформація бюджетної політики України у кризовий період» своєчасним та актуальним.

**Зв'язок теми з державними та галузевими науковими програмами,
пріоритетними напрямками розвитку науки**

Дисертаційне дослідження виконано у контексті фундаментальних та прикладних розробок науково-дослідних тем Дніпропетровського (Дніпровського) національного університету імені Олеся Гончара «Фінансовий механізм реалізації фінансової політики України» (номер державної реєстрації 0114U006295), «Фінансовий механізм вирішення глобальних проблем: попередження економічних криз» (номер державної реєстрації 0112U000202) та «Теоретико-методологічні засади регулювання розвитку фінансової системи» (номер державної реєстрації 0116U002057).

До звітів за даними темами увійшли доробки дисертанта стосовно характеристики механізму перебігу бюджетних процесів у кризовий період, теоретико-методологічного обґрунтування управління бюджетним процесом та методичного підходу до сценарного моделювання бюджетної політики.

**Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків
і рекомендацій, їх достовірність**

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи, опублікованими

здобувачем науковими працями і авторефератом дає можливість відзначити, що наукові результати, висновки і рекомендації характеризуються достатнім ступенем обґрунтованості й достовірності. Наукові положення, що знайшли відображення в дисертації, є обґрунтованими, про що свідчить структурна побудова та зміст роботи, значна кількість опрацьованих та систематизованих автором наукових праць із теоретико-методологічних засад бюджетної політики, обґрунтування фінансового управління економікою у кризовий період та у періоди нестабільного розвитку, ефективності бюджетної політики. Вагомим є обсяг проаналізованого фактичного матеріалу, законодавчих та нормативно-правових актів, статистичної інформації.

Визначені мета, завдання, предмет та об'єкт дослідження відповідають темі дисертації. Мету наукового дослідження, яка полягає у розробці теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо забезпечення трансформації бюджетної політики України у кризовий період, автором досягнуто.

Роботу позитивно характеризує системність підходу до вирішення поставлених завдань, логічна побудова й аналіз причинно-наслідкових зв'язків. Висновки та рекомендації, сформульовані автором, є достовірними, що підтверджується відповідними довідками про впровадження. Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується широким переліком опублікованих праць за темою дисертації та їх оприлюдненням на профільних науково-практичних конференціях.

При підготовці дисертаційної роботи автором використана сучасна методологія наукових досліджень, що підтверджується застосуванням значної кількості методів аналізу і обробки інформації, у тому числі: абстрагування, узагальнення, аналізу, синтезу (на основі системного підходу), прикладних методів (імовірнісного, кореляційно-регресійного аналізів, R/S-аналізу, сценарного моделювання) тощо.

Висновки становлять логічно обґрунтований підсумок виконаної роботи й повністю відображають основні положення проведеного дослідження, а також можливі напрямки їх практичного застосування.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

У дисертаційній роботі сформульовано та обґрунтовано сукупність положень, які характеризуються науковою новизною і свідчать про особистий внесок її автора у розвиток фінансової науки, який полягає у вирішенні наукових завдань щодо розвитку теоретико-методологічних положень і практичних рекомендацій трансформації бюджетної політики України у кризовий період.

У дисертаційній роботі набуло подальшого розвитку теоретичне підґрунтя формування та реалізації бюджетної політики як спрямованої діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування з формування чи/та регулювання бюджетних відносин шляхом структуризації її концептуальних засад з позицій системогенезу та формулювання її основної ідеї у широкому та вузькому сенсі, що стало підставою критичної оцінки основних компонентів бюджетної політики України у кризовий період, підтвердило її змінність та не сформованість (с. 28-29, 51-55). Заслуговує на увагу удосконалення теоретичного підґрунтя формування бюджетної політики у кризовий період, що, на відміну від існуючого, враховує додаткові взаємозв'язки між процесами у реальному та фінансовому секторах економіки та бюджетними процесами (с. 43-48). Це дало підстави для визначення траєкторії «посадки економіки» України під час сучасної кризи та уточнення джерел специфічних загроз та небезпек під час трансформації моделі фінансування владних повноважень (с. 63-75).

Практичний інтерес представляє методичний підхід до кількісної оцінки спрямованості бюджетної політики шляхом розробки структурованої

системи показників, сформованої на основі принципів єдності, цілісності, системності, інформативної значущості, що дає змогу більш коректно визначити напрями реалізації політики (с. 97-110). Є цікавими розробки автора стосовно аналітичного інструментарію оцінювання невизначеності та змінності бюджетних процесів на основі дворівневого (на основі даних Державного та Зведеного бюджетів) обчислення варіації, зміщеної варіації та ентропії за емпіричними даними показників спрямованості бюджетної політики, їх циклічними відхиленнями від ліній часової апроксимації та «білим шумом», що дало змогу визначити джерела невизначеності у бюджетних процесах (с. 119-129). У контексті отриманих результатів своєчасним та актуальним є розвиток наукових засад регулювання рівня невизначеності бюджетних процесів за рахунок розробки відповідної системи заходів, яка враховує дуальний вплив невизначеності на перебіг бюджетних процесів у кризовий період, що стало підставою для її врахування при прогнозуванні результатів застосування інструментів бюджетної політики при стимулюванні соціально-економічного розвитку (с. 154-159).

Значущим є розвиток теоретичних засад політики забезпечення бюджетної безпеки, доповнених адаптацією її основної ідеї до умов кризового періоду, визначенням домінуючого аспекту, врахуванням траєкторії «посадки економіки» (с. 133-139), що, на відміну від існуючих розробок, дало змогу сформулювати тетраду шляхів удосконалення бюджетної політики та послідовності їх реалізації з урахуванням нестабільності сучасного соціально-економічного розвитку України (с. 143-146). Науковий інтерес також становить виокремлення аспектів політики забезпечення бюджетної безпеки (стабілізації, адаптації, захисту) з формулюванням їх змісту та визначенням умов реалізації (с. 140-142), що дозволило розподілити інструменти політики забезпечення бюджетної безпеки відповідно до її поточного стану, невизначеності бюджетних процесів та існування і значущості негативних системних впливів на економіку. Характеристика умов реалізації політики забезпечення бюджетної безпеки також дала змогу визначити доцільність

застосування для України політики захисту, спрямованої на створення вагомих фінансових протидій суттєвому зниженню рівня бюджетної безпеки.

Вагомим доробком дисертаційного дослідження Валуйського І. А. є розвиток методичних засад щодо прогнозування наслідків впливу спрямованої бюджетної політики на соціально-економічний розвиток на основі сценарного моделювання з використанням антиперсистентних показників спрямованості, що, на відміну від існуючих, дає змогу врахувати умови невизначеності при розробці сценаріїв реалізації бюджетної політики (с. 162-182).

Повнота відображення результатів дослідження в опублікованих працях і авторефераті

Основні наукові положення, висновки та результати дослідження опубліковані у 19 наукових працях загальним обсягом 9,75 друк. арк., з яких особисто автору належить 8,98 друк. арк., у тому числі 1 колективна монографія, 8 статей у фахових наукових виданнях (з яких 6 – у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз), 10 публікацій у збірниках тез доповідей наукових конференцій.

Список основних праць наведений в авторефераті та у дисертації. Автореферат оформлений згідно з вимогами Міністерства освіти і науки України, у стислій формі передає основні положення дисертації, не містить інформації, не наведеної в роботі.

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження

Цінність отриманих наукових результатів обумовлена можливістю застосування розроблених у дисертації теоретико-методичних та науково-практичних засад як у проведенні подальших досліджень, так і у практичній діяльності. Результати дисертаційної роботи спрямовані на вирішення

важливого завдання обґрунтування трансформації бюджетної політики України у кризовий період з урахуванням специфічних небезпек та загроз її бюджетній безпеці.

Основні наукові результати дисертаційної роботи використано: Департаментом фінансів Дніпропетровської обласної державної адміністрації при виокремленні джерел системних небезпек і загроз за моделями фінансування бюджетних повноважень, формуванні пропозицій з удосконалення бюджетного законодавства та результатів щодо невизначеності бюджетних процесів, визначенні коливань обсягів надходжень до бюджету Дніпропетровської області при плануванні його дохідної частини (довідка від 05.05.2018 р. №846/0/17-18); у діяльності Департаменту економіки, фінансів та міського бюджету Дніпровської міської ради (довідка від 27.11.2017 р. №9/15-235) при оцінці спрямованості бюджетної політики м. Дніпра для обґрунтування Програми економічного та соціального розвитку міста на 2018 р.; у діяльності Фінансового управління Індустріальної районної у м. Дніпропетровську ради (довідка від 09.11.2015 р. №462) при обґрунтуванні політики управління структурним співвідношенням доходів / видатків бюджету та регулюванні грошових потоків розпорядників бюджетних коштів. Положення дисертаційної роботи використано у навчальному процесі Дніпровського/ Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара при викладанні дисциплін: «Економічна безпека», «Фінансова безпека», «Бюджетна система», «Бюджетний менеджмент», «Державна фінансова політика», «Податкова система» (акти впровадження від 03.12.2013 р., 05.11.2015 р., 07.02.2018 р.).

Зауваження та дискусійні положення дисертаційного дослідження

У цілому позитивно оцінюючи наукові результати, отримані в ході дисертаційного дослідження, та їх практичне значення, слід відзначити деякі

дискусійні положення та висловити окремі зауваження, зокрема:

1. Теоретична модель траєкторій «посадки економіки» (с. 46-47) не має логічного продовження у аналітичних та перспективних дослідженнях автора, хоча її б можна було використати для формування сценаріїв впливу спрямованості бюджетної політики на соціально-економічний розвиток України. Тим більш, що у дисертації неодноразово зазначається, що траєкторія «посадки економіки» України є жорсткою.

2. Дослідження автора стосовно моделей фінансування владних повноважень (п. 1. 3) виходять за межі визначеного об'єкту та предмету дослідження, швидше стосуються державного управління, ніж безпосередньо бюджетної політики.

3. Надлишковим, на нашу думку, є частина матеріалу стосовно дослідження рівня невизначеності бюджетних процесів, наведеного у п. 2. 3 до характеристики методичного підходу до оцінки волатильності та рівня невизначеності бюджетних процесів (с. 112-118), оскільки він є описовим. Основний доробок автора стосувався результатів застосування пропонованого методичного підходу, на ньому слід було сконцентруватись у даному підрозділі.

4. Формулювання основної ідеї політики забезпечення бюджетної безпеки загалом, наведене на сторінці 133, «стабілізація публічних фінансів шляхом поступового зменшення дефіциту державного бюджету та зниження державного боргу відносно валового внутрішнього продукту в умовах невизначеності і ризиків» відрізняється від її формулювання, наведеного на сторінці 136 «досягнення безпечних значень індикаторів бюджетної безпеки в умовах нестабільності та ризиків, властивих кризовому періоду». Хоча логіка такого уточнення є зрозумілою, однак слід було описати її більш детально.

5. У пункті 3.3 автор наводить результати сценарного моделювання бюджетної політики у кризовий період відповідно до запропонованого методичного підходу. Окремі розрахункові результати, на нашу думку, не є

суттєвими і їх доцільно навести у Додатках. Зокрема, це стосується таблиць 3.6-3.8 (с.178, 181-182). Також можна було б розширити економічну інтерпретацію отриманих результатів сценарного моделювання, наслідків спрямованості бюджетної політики.

6. Визначаючи якісний зв'язок між рівнем бюджетної безпеки та недосконалощами бюджетного механізму доцільно було б визначити такий зв'язок і кількісно, обґрунтувавши застосування інструментів забезпечення бюджетної безпеки розрахунково (п. 3. 1).

7. У дисертаційному дослідженні використовуються різні форми скорочень та типи позначень у формулах, що свідчить не на користь коректності представлення результатів.

Зазначені зауваження не знижують достатнього наукового рівня дисертаційної роботи та не впливають на загальну позитивну оцінку виконаного дослідження.

Загальна оцінка дисертації

та її відповідність встановленим вимогам

Дисертація Валуйського І. А. являє собою цілісну, завершену, самостійно виконану, кваліфіковану наукову працю, в якій у результаті проведених автором досліджень обґрунтовано теоретико-методичні засади трансформації бюджетної політики України у кризовий період. Зміст дисертації відповідає визначеній меті та поставленим завданням, які повністю вирішені у процесі дослідження. Основні положення роботи, що виносяться на захист, містять наукову новизну. Автореферат є ідентичним за змістом і відображає основні положення дисертації. Наукові положення, що виносяться на захист, повністю відображені у публікаціях здобувача, які відповідають встановленим вимогам.

За змістом дисертаційна робота, її науково-прикладні результати та висновки відповідають паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

На підставі викладеного, дисертація на тему «Трансформація бюджетної політики України у кризовий період» відповідає вимогам пунктів 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (із змінами і доповненнями), а її автор, Валуйський Іван Анатолійович, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:

**доктор економічних наук, професор,
директор Навчально-наукового інституту
фінансів, економіки та менеджменту імені
Олега Балацького
Сумського державного університету
Міністерства освіти і науки України**

Т. А. Васильєва

Вчений секретар:

**Сумського державного університету
Міністерства освіти і науки України**

Підписи: Т. А. Васильєва
досвідкую
Іван Валуйський
відділу кадрів

